

Руслан Романович БІЛОСКУРСЬКИЙ

кандидат економічних наук,

доцент,

декан економічного факультету,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

E-mail: r.biloskursky@chnu.edu.ua

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Білокурсський, Р. Р. Механізми державного регулювання в системі еколого-економічного розвитку України [Текст] / Руслан Романович Білокурсський // Український журнал прикладної економіки. – 2017. – Том 2. – Випуск 1. – С. 14-27. – ISSN 2415-8453.

Анотація

У статті визначено види механізмів державного регулювання еколого-економічного розвитку країни з виявленням практичних особливостей їх реалізації в Україні. Окреслено систему державного регулювання еколого-економічного розвитку країни та місце в ній механізмів. Запропоновано основні класифікаційні підходи до розподілу механізмів – за характером, обов'язковістю, ресурсним спрямуванням, темпологічністю, функціональним навантаженням, масштабами реалізації. Встановлено, що найбільш популярний підхід до поділу механізмів є за сферою їхньої дії, що передбачає виокремлення нормативно-правових, адміністративних, фінансово-економічних та інформаційних механізмів. При вивченні нормативно-правових механізмів зазначено, що вони охоплюють закони, підзаконні нормативні акти, міжнародно-правові акти загальної і предметної дії, які можуть прийматись органами влади різного управлінського рівня. Систематизовано фінансово-економічні механізми на групи інструментів бюджетного і позабюджетного фінансування, державних корпоративних прав і власності, ціноутворення, оподаткування, кредитування, інвестування. Описано загальну практику та проблеми екологічного оподаткування в Україні, в тому числі з оглядом поточної реформи фінансово-бюджетної децентралізації. Описано основні інформаційні механізми державного регулювання еколого-економічного розвитку країни (промоцію еколого-економічної відповідальності, публічність державних реєстрів, системний еколого-економічний аналіз, науково-дослідне проектування, освітньо-виховні заходи). При цьому зазначено, що велику роль в ефективності їх реалізації відіграє рівень розвитку громадянського суспільства. Найбільш важливим за поточних умов регулятором у сфері еколого-економічного розвитку України визначено екологічне оподаткування.

Ключові слова: механізм державного регулювання; еколого-економічний розвиток; нормативно-правові механізми; адміністративні механізми; фінансово-економічні механізми; інформаційні механізми.

**THE MECHANISMS OF STATE REGULATION IN THE SYSTEM
OF ECOLOGICAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE**

Abstract

The types of mechanisms of state regulation of ecological and economic development are identified. The practical features of their implementation in Ukraine are found. The basic classification approaches to their separation are proposed. The mechanisms on the basis of scope are described. The administrative, financial and economic, information mechanisms to a greater extent are reviewed. Areas with mandatory ecological licensing in the administrative mechanisms system are identified. The legal and regulatory mechanisms cover laws, regulations, international instruments and subject the general steps that can be taken by the authorities at various administrative levels. Financial and economic mechanisms are divided into groups of instruments of budgetary and extrabudgetary funding, the state corporate rights and property, pricing, taxation, credit, investment. General practice and problems of environmental taxation in Ukraine, including an overview of the current reform of fiscal decentralization are described. Information mechanisms of state regulation of environmental and economic development (the promotion of environmental and economic responsibility, publicity public registers, systematic environmental and economic analysis, research design, educational and correctional measures) are described. The level of civil society plays an important role in the effectiveness of their implementation. The ecological taxation is defined most as the important regulator in the environmental and economic development of Ukraine.

Keywords: *mechanism of state regulation; ecological and economic development; regulatory mechanisms; administrative mechanisms; financial and economic mechanisms; information mechanisms.*

JEL classification: O13, O44, Q52, Q56

Вступ

Еколого-економічний пріоритет розвитку України є актуальним як з теоретико-методологічного, так і практичного погляду. По-перше, у багатьох прогресивних концептуальних положеннях вітчизняних учених (еніологія Г. Швєбса, екогомолгія С. Злупка, гіперекономіка чи новітня теоретична економіка Б. Прикіна, економічна психологія С. Долгова) простежуються подібні риси нової парадигми – гармонія між людиною та довкіллям (природним, техногенним і соціальним), визнання в структурі об'єктів, процесів, явищ наявності щільної та тонкої матерії як таких, що взаємопроникають і взаємодоповнюють одна одну [1, с. 18]. Тобто мова вже йде не лише про необхідність гармонізації взаємодії людини і довкілля. Мова про новітнє метафізичне осмислення людського простору. По-друге, фахівці одностайно стверджують, та й це помічає нині кожен, що сучасну екологічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як кризову, що формувалася протягом тривалого періоду внаслідок ігнорування законів розвитку і відтворення природноресурсної системи

держави [2, с. 74]. Це вимагає кардинальних змін у чинній практиці господарювання на всіх інституційних рівнях.

Актуальність вивчення механізмів державного регулювання еколого-економічного розвитку підтверджує їх практична сутність. Відомо, що за змістом вони відображають «знаряддя», «пристрій» впливу суб'єкта на об'єкт. Так само у сфері узгодження екологічних та економічних інтересів механізми потребують розуміння варіативності їх застосування.

Результати нашого дослідження вдалось отримати завдяки використанню загальнонаукових і специфічних методів наукового пізнання, а також напрацювань інших учених згідно з проблематикою публікації. Серед них – У. Антонюк [5], О. Веклич [18], О. Гіндес [3], В. Голян [7; 8], Н. Демченко [16], О. Коленов [22], І. Мартинюк [14], В. Міщенко [13], Г. Погріщук [12], І. Потаї [20], І. Радик [6], Л. Сідельнікова [9], В. Трегобчук [19], О. Федчак [11], О. Хвесик [2], І. Хвостіна [21], О. Юречко [4] та ін.

Мета статті

Як доповнення до зазначених праць *метою* нашої публікації є визначити види механізмів державного регулювання еколого-економічного розвитку країни з виявленням практичних особливостей їх реалізації в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження

Практичний зміст механізмів державного регулювання розкриває їхня видова різноманітність. З цього приводу в теорії державного управління існує чимало поглядів. Застосовують різні *критерії класифікації* механізмів: за характером – обмежувальні, стимулювальні, стримувальні, дозвоільні, мобілізаційні, відтворювальні; за обов'язковістю – директивні, рекомендаційні, приховані; за ресурсним спрямуванням – механізми у сфері використання мінеральних, земельних, водних, лісових ресурсів; за темпологічністю – сплановані (стратегічні, превентивні), ситуативні (актикризові, стабілізаційні); за функціональним навантаженням – планування, організаційні, мотиваційні, контролюючі; за масштабами реалізації – глобальні, інтеграційні (уніфіковані), національні, регіональні, локальні. Найбільш популярний підхід визначення видів механізмів – за сферою їхньої дії, що передбачає виокремлення нормативно-правових, адміністративних, фінансово-економічних та інформаційних механізмів (рис. 1).

Нормативно-правові механізми охоплюють закони, підзаконні нормативні акти, міжнародно-правові акти загальної і предметної дії, які можуть прийматись органами влади різного управлінського рівня. Від цього залежать масштаби їхньої дії – глобальні (на рівні міжнародних організацій типу Комісії зі сталого розвитку ООН, Міжнародної організації споживачів), інтеграційні (на рівні інтеграційних утворень типу Європейського агентства з навколишнього середовища Європейського Союзу), національні (на рівні окремих держав, як-от: Міністерство екології та природних ресурсів України, Верховна Рада України як основний законотворчий орган), регіональні (на рівні територіальних органів виконавчої влади типу обласних рад і держадміністрацій), локальні (на рівні органів місцевого самоврядування).

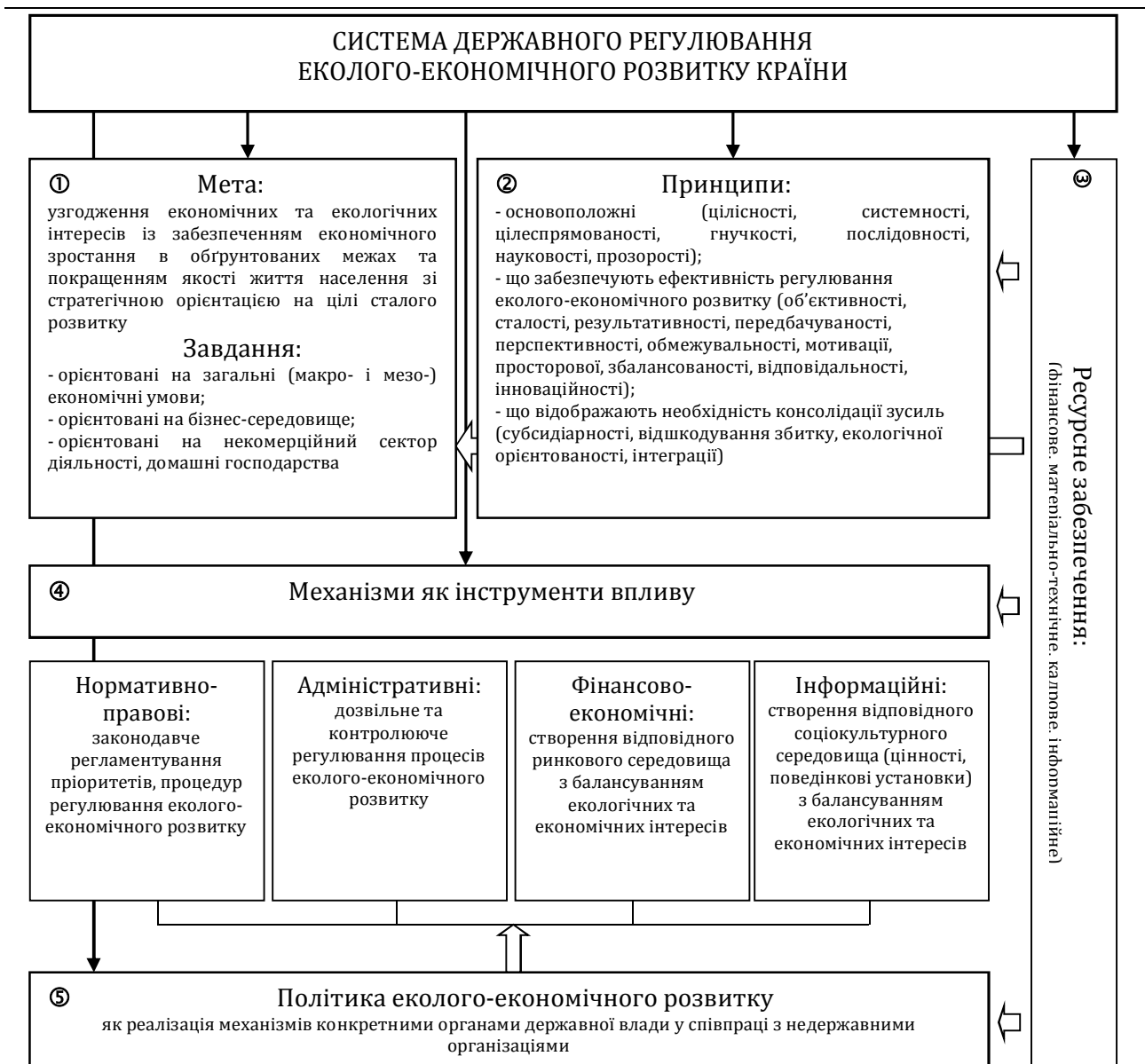

Рис. 1. Система державного регулювання еколого-економічного розвитку країни та місце в ній механізмів

**Власна розробка*

На відміну від нормативно-правових, *адміністративні механізми* здебільшого мають дозвільний та контролюючий характер. Велику роль вони відіграють у контексті забезпечення раціонального природокористування. Серед адміністративних механізмів державного регулювання еколого-економічного розвитку країни найбільш поширеними у вітчизняній і міжнародній практиці є такі:

- просторово-функціональне структурування ландшафтів із зонуванням територій ґрунтового, водоохоронного призначення і т. д.;
- дозволи і ліцензії на право користування ресурсами, видобування корисних копалин, у тому числі дорогоцінного каміння і т. д. (рис. 2);

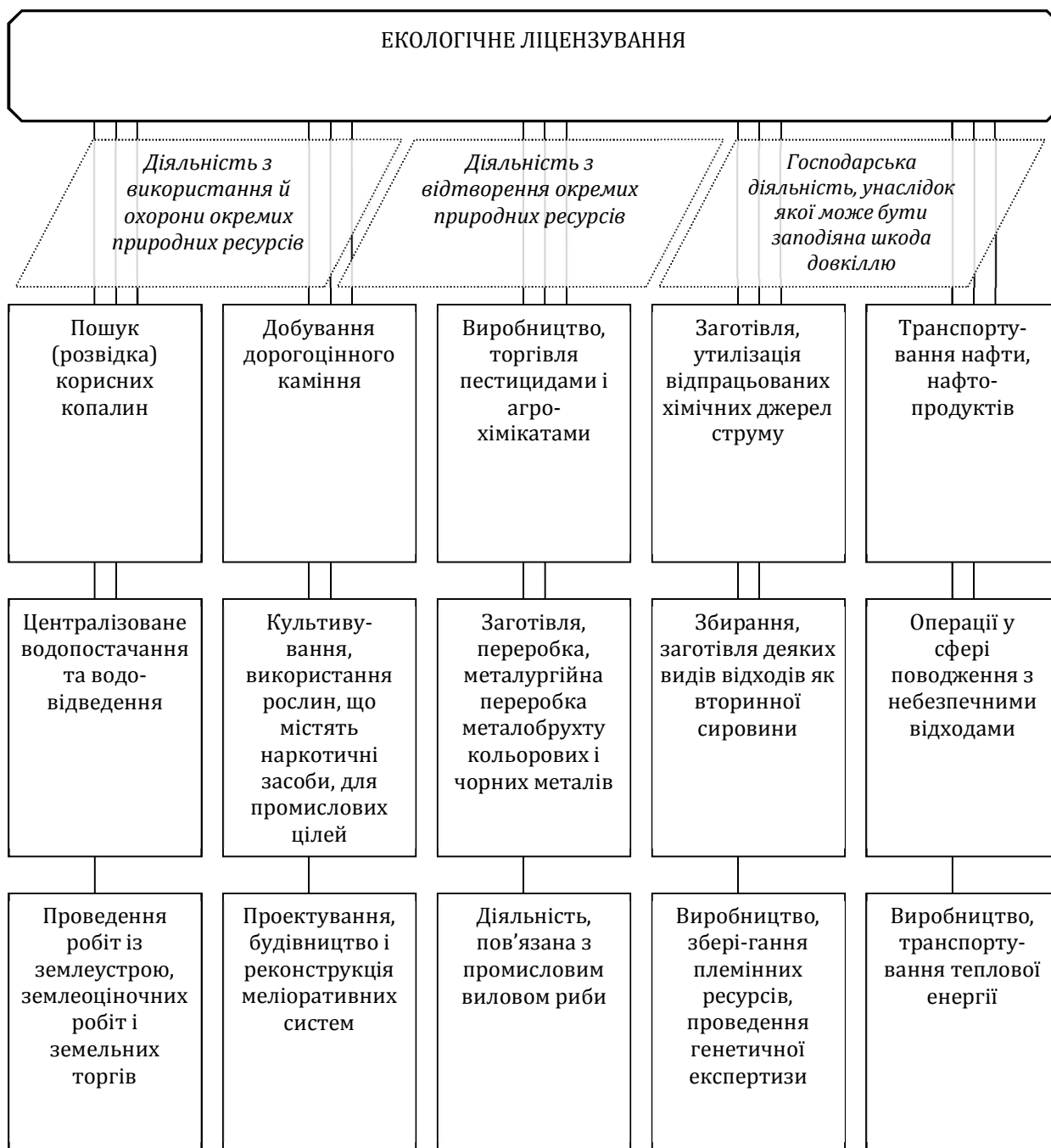

Рис. 2. Види діяльності, що підлягають екологічному ліцензуванню в Україні

**Побудовано автором за даними [5; 6, с. 14]*

- норми, стандарти, квоти: екологічні норми (видобутку природних ресурсів, стану довкілля та забруднення, в тому числі радіації); норми грошової оцінки земель, різних природних об'єктів; виробничо-технологічні норми на розміщення будівельних об'єктів, встановлення очисних споруд, протиерозійних гідротехнічних споруд і т. д.; норми зношення основних фондів (для модернізації основного виробництва з метою забезпечення необхідного рівня екологічної безпеки і ресурсозбереження); норми поводження з відходами та, як наслідок, заходи з утилізації і переробки відходів і вторинних ресурсів [3, с. 96]; норми навантаження на територію (об'єкт); екологічні права і квоти;

-
- екологічна сертифікація, маркування споживчої продукції, в тому числі щодо виробництва екологічно чистої продукції, відзначення екологічно чистого середовища її виробництва;
 - санкції (обмеження, зупинення і припинення діяльності, в тому числі – як наслідок кримінальної відповідальності за екологічні злочини [4, с.363]), штрафи за порушення норм і стандартів природокористування;
 - договірне регулювання: договори концесії; угоди про використання природних ресурсів з наступним їх відновленням (практика зональної оренди територій, що актуально для вирішення проблеми стихійного видобування бурштину в Україні); договори співпраці в екологічній сфері (міждержавні, міжрегіональні, міжмуніципальні);
 - митне регулювання з обмеженням експорту/імпорту природних ресурсів;
 - програмні нормативи: міжгалузеві баланси, паливно-енергетичні баланси (на рівні окремих міст, областей, держави);
 - організаційні форми: території спеціального призначення, в тому числі залучені в природно-заповідний фонд; спеціальні підприємницькі і некомерційні утворення з метою здійснення екологічних інновацій, наукових досліджень.

Наступну дуже потужну групу механізмів державного регулювання еколого-економічного розвитку країни становлять *фінансово-економічні* (рис. 3). Це найбільш гнучка та адаптативна група механізмів, яка має винятковий вплив на ринкові умови країни. Ця група механізмів при ефективному застосуванні з непрямим (прихованим) впливом може забезпечити досягнення цілей еколого-економічного розвитку на довготривалу перспективу. Дуже важливими наслідками реалізації таких механізмів є структурні зміни національної (регіональної економіки) з оцінкою ресурсомісткості різних видів економічної діяльності, а також експортно-імпортної діяльності держави.

Розглянемо більш детально окремі фінансово-економічні механізми. Їх основою є *бюджетне та позабюджетне фінансування*. Бюджетне фінансування охоплює систему заходів з приводу мобілізації і перерозподілу фінансових ресурсів з подальшим їх спрямуванням на екологічні потреби – забезпечення чистого і безпечного середовища проживання, комфортного довкілля, забору і переробки відходів, безпечної і здорової їжі. Мобілізація фінансових ресурсів відбувається через оподаткування, що виокремлено окремим фінансово-економічним механізмом і буде розглянуто нижче. Слід зазначити, що збори за спеціальне використання природних ресурсів та їх питома вага у загальній величині доходів Зведеного бюджету України охоплюють досить вагомому частку. Більше того, вони значно зросли з 2007 року. Як свідчать розрахунки В. Голяна, за даними Міністерства фінансів України, Державного казначейства України і Державної служби статистики України, частка зборів за спеціальне використання природних ресурсів у Зведеному бюджеті у 2014 році становила 7,37 %, постійно зростаючи з 2007 року (2,71 %) [7]. Таку ситуацію В.Голян розглядає як негативну. Учений пише, що період 2000-2007 років був періодом макроекономічної стабільності і в окремі часові інтервали відзначався позитивною динамікою реального ВВП, що супроводжувалося зростанням надходжень прямих та непрямих податків до бюджетів різного рівня, пов'язаних з веденням підприємницької діяльності та створенням доданої вартості [7]. Виходить, що з настанням світової фінансово-економічної кризи макроекономічна ситуація в країні не дозволила переорієнтувати дохідну структуру бюджету на податкові платежі з бізнесу, а змушувала до підвищення екологічних сплат. З огляду на кризову екологічну ситуацію в Україні можна говорити, що така практика лише забезпечувала наповнення бюджету, однак не дозволила покращувати стан природного навколишнього середовища. Негативним є й те, що зростання надходжень

зборів за спеціальне використання природних ресурсів до Зведеного бюджету України було зумовлено механічним збільшенням нормативів плати, а не реальним розширенням бази стягнення зборів за використання окремих видів природних ресурсів, а також земельного податку [8, с. 58]. Основними видами податків, що формували збори за спеціальне використання природних ресурсів в Україні, є: плата за землю; рентна плата за видобуток та транспортування нафти, газу та аміаку; платежі за користування надрами; збір за забруднення навколишнього природного середовища (з 2011 року екологічний податок); збір за спеціальне використання води; збір за користування радіочастотним ресурсом; збір за спеціальне використання лісових ресурсів [9, с. 506].

Рис. 3. Фінансово-економічні механізми державного регулювання еколого-економічного розвитку країни

**Власна розробка*

Бюджетні видатки на екологічні цілі здійснюються за статтею «Охорона навколишнього природного середовища» через Державний фонд охорони навколишнього природного середовища та систему його територіальних підрозділів, який створено з метою фінансування природоохоронних заходів та заходів, пов'язаних з раціональним використанням і збереженням природних ресурсів [10]. Саме через цей Фонд надаються екологічні субвенції з державного місцевим бюджетам, фінансуються програмні заходи.

Позабюджетне фінансування державного регулювання еколого-економічного розвитку може здійснюватись через приватні фонди навколишнього середовища, фінансово-кредитні установи, громадські організації, міжнародні організації, страхові фонди [11, с.128; 12; с.7]. В умовах становлення громадянського суспільства, децентралізації державного регулювання в країні інститути позабюджетного фінансування стають усе більш важливими, тим більше з погляду можливостей залучення фінансових ресурсів міжнародних організацій, у тому числі фондів Європейського Союзу, для яких екологічне питання залишається домінантним у системі різних проблемних аспектів.

Необхідним для вивчення, виходячи з його значення в системі регулювання еколого-економічного розвитку, є фінансово-економічний механізм *екологічного оподаткування*. Цей інструмент тісно пов'язаний з бюджетним фінансуванням, адже передбачає формування: системи справляння платежів (зборів) за спеціальне використання природних ресурсів, що забезпечує акумулювання частини чистого доходу природокористувачів і передачу її в державний та місцеві бюджети [13, с. 27-28]; системи нормативів платежів за користування надрами для видобування корисних копалин; системи платежів за забруднення навколишнього природного середовища; системи пільгового оподаткування – як правило, за відновлення стану природного середовища, природних ресурсів, здійснення екологічно чистого виробництва, встановлення очисних споруд, соціальну відповідальність в екологічній сфері тощо.

В Україні питання екологічного оподаткування є основним у системі регулювання еколого-економічного розвитку. Податок є *найсильнішим інструментом* у балансуванні екологічних та економічних інтересів. Численні критичні оцінки його застосування підтверджують, що наразі система державного регулювання еколого-економічного розвитку в Україні є неефективною та вимагає оптимізації у першу чергу. З теорії фіскального регулювання відомо, що податкова політика повинна бути організована таким чином, щоб можна було забезпечити таку величину податкових надходжень, яка була б оптимально бажаною, виходячи із проголошеної економічної доктрини; щоб податки, які справляються до централізованих фондів грошових коштів, були достатніми для того, щоб держава в особі органів державної влади могла виконати всі закріплені за нею функції [14, с. 288]. Оскільки реалії доводять існування великої кількості проблем у сфері еколого-економічного розвитку України, то очевидно система екологічного оподаткування залишається неефективною: а) в частині визначення переліку податків, їх ставок і процедури стягнення; б) в частині перерозподілу мобілізованих фінансових ресурсів у ході визначення пріоритетних цілей фінансування; в) в частині цільового використання мобілізованих фінансових ресурсів.

Правове визначення системи екологічного оподаткування в Україні здійснено в Податковому кодексі України у розділі VIII «Екологічний податок». Цей документ регламентує *об'єкти оподаткування*, які в Україні є наступними [15]: обсяги та види забруднюючих речовин, які викидаються в атмосферне повітря стаціонарними джерелами; обсяги та види забруднюючих речовин, які скидаються безпосередньо у водні об'єкти; обсяги та види (класи) розміщених відходів, крім обсягів та видів (класів) відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання; обсяги та категорія радіоактивних відходів, що утворюються внаслідок діяльності суб'єктів господарювання та/або тимчасово зберігаються їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк; обсяги електричної енергії, виробленої експлуатуючими організаціями ядерних установок (атомних електростанцій).

Норматив Податкового кодексу України встановлює ставки податку за кожним з об'єктів оподаткування, з урахуванням класу небезпечності та орієнтованого безпечного рівня впливу відповідних речовин.

Щодо ефективності системи екологічного оподаткування в Україні у наукових джерелах знаходимо чимало критичних оцінок. Імпонують обґрунтування Н. Демченко та І. Касатонової, що на практиці виробникам економічно вигідніше заплатити податки, ніж втратити свої позиції в конкурентоспроможності за рахунок виробництва товарів і послуг за більш високою ціною; тобто такий діючий інструмент екологічної політики, як внесення в ціну продукції і послуг екологічних показників, не знаходить широкої підтримки як у багатьох країнах світу, так і в Україні, тому що, якщо ціни почнуть відбивати екологічні витрати, продукція й фірми, що завдають збитків довкіллю, втратять конкурентні переваги, якими вони сьогодні користуються [16, с. 31]. Таке положення підтверджує суперечність між політикою ціноутворення та оподаткування в системі фінансово-економічних механізмів державного регулювання еколого-економічного розвитку. Постає науково-практичний дискурс щодо величини податків. У праці Л. Сідельникової можемо знайти факт, що у 2010 році група німецьких та австрійських учених під керівництвом С. Гіл'юма, К. Луца та К. Ползіна у роботі «Глобальні наслідки Європейської реформи екологічного податку» розглянула вплив збільшення екологічних податків на темпи економічного зростання в країнах Європи та їх головних торговельних партнерів; згідно з їх розрахунками, збільшення навантаження на забруднення і природні ресурси є значно ефективнішим, аніж на працю та капітал, оскільки призводить до скорочення ВВП усього на 1,4 %, водночас споживання ресурсів при цьому зменшується на 5 %, а викиди CO₂ – на 15 % [17; 9, с. 508]. Отже, підвищення ставок екологічних податків є виправданим. Для України це питання теж стоїть гостро. Однак ще гостріше стоїть ефективність *перерозподілу мобілізованих у ході сплати екологічного податку фінансових ресурсів*.

Наразі в Україні відбувається процес фінансово-бюджетної децентралізації екологічного оподаткування, розпочатий 2014 року. З аналітичної записки О. Веклича, представленої до розгляду в Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, випливає, що поточне зростання обсягів надходжень коштів від сплати екологічного податку здійснюється до загального фонду Державного бюджету, що спричиняє фінансове «знекровлення» Державного та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища [18]. Відтак учений критикує ліквідацію участі спеціального фонду Державного бюджету у перерозподілі коштів на екологічні цілі, адже на сьогодні через мізерну фінансову базу Державного фонду охорони навколишнього природного середовища законодавчо скасована фінансова відповідальність держави щодо реалізації природоохоронних заходів і екологічних цілей, яка фактично фінансово самоусунулась від розв'язання вагомих екологічних проблем [18].

Автор наводить розгорнуту схему перерозподілу мобілізованих у ході сплати екологічного податку фінансових ресурсів між різними бюджетними інститутами [18]. З одного боку, проблемним видається відсутність фінансування спеціального фонду Державного бюджету. Однак місцеві бюджети отримують до 80 % від сплати екологічного податку із зобов'язанням витратити їх на екологічні цілі. Таким чином, поточна реформа спрямована на посилення участі і відповідальності територіальних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування за екологічну ситуацію на відповідних територіях.

Окрім нормативно-правових, адміністративних та фінансово-економічних механізмів державного регулювання еколого-економічного розвитку країни, все

більшої ваги набувають *інформаційні* інструменти. Домінуючим у характері їх впливу є соціокультурний зміст. Розвинені демократичні і правові держави все частіше застосовують інформаційний інструментарій. Він особливо ефективний за умов реалізації прозорої політики та наявності розвинутого громадянського суспільства. Для України ефективність реалізації інформаційних механізмів поки залишається не такою високою, як решти, однак все ж є необхідною.

Розглянемо, які основні інформаційні механізми державного регулювання еколого-економічного розвитку країни є можливими до застосування:

- промоція еколого-економічної відповідальності, мотивація підприємств до використання ресурсо- й енергозберігальних, безвідхідних (маловідходних) технологічних процесів у межах реалізації концепції соціальної відповідальності бізнесу [19, с. 38];
- зобов'язання, мотивація підприємств та організацій складання й опублікування корпоративних екологічних звітів;
- публічність державних реєстрів (кадастрів рослинного і тваринного світу, викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, територій та об'єктів природно-заповідного фонду і т. д.), удосконалення геоінформаційних систем (позитивним прикладом для України стало опублікування в мережі Інтернет публічної кадастрової карти);
- системний еколого-економічний аналіз на різних інституційно-територіальних рівнях, який містить екологічну експертизу, екологічну діагностику, екологічний ситуаційний аналіз, екологічний маркетинговий аналіз, екологічний аудит, екологічний контролінг [20, с. 23; 21, с. 116];
- стратегічна екологічна оцінка на різних інституційно-територіальних рівнях як систематичний процес, який здійснюється для аналізу екологічних наслідків запропонованих планів, програм та інших стратегічних дій, а також для залучення результатів досліджень до процесу ухвалення рішень [22, с. 84];
- оцінка економічної ефективності використання природних ресурсів;
- формування систем еколого-економічного обліку (СЕЕО), методологія створення яких була запропонована Статистичним відділом Секретаріату ООН ще у 1993 році; метою такої системи є врахування екологічного чинника в національних статистичних оцінках;
- науково-дослідне проектування з обґрунтуванням у формі методичних рекомендацій, наукових доповідей пріоритетів і способів використання природоохоронного обладнання, екологічно чистих технологічних процесів, продукції тощо [3, с. 96];
- освітньо-виховні заходи з підготовкою належної кваліфікації фахівців та формування екологічної свідомості суспільства.

З огляду механізмів державного регулювання еколого-економічного розвитку країни слід зазначити, що велику роль в ефективності їх реалізації відіграє рівень розвитку громадянського суспільства.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Наразі маємо таку ситуацію, що екологічні інструменти впливу на загальнодержавному рівні використовуються неефективно. Потрібні рішення приймаються, в крайньому випадку, під шаленим тиском міжнародних організацій як умови кредитування та подальшої євроінтеграції. Практика монополізації ринку природних ресурсів в Україні не дозволяє об'єктивно говорити про реальність прозорого використання регульованих механізмів. Громадський вплив поки є дуже

важливим, що вимагає від науковців обґрунтувань прогресивних форм співпраці державних і недержавних організацій. Це має бути одним із пріоритетів стратегічного планування еколого-економічного розвитку України.

Список літератури

1. Шевчук, А. В. Університети третього тисячоліття як опорні центри глобального науково-освітнього простору / А. В. Шевчук, Л. Т. Шевчук // Інноваційна економіка. – 2014. – № 4. – С. 16-21.
2. Хвесик, М. А. Екологічна криза в Україні: соціально-економічні наслідки та шляхи їх подолання / М. А. Хвесик, А. В. Степаненко // Економіка України. – 2014. – № 1. – С. 74-86.
3. Гіндес, О. Г. Напрями підвищення еколого-економічної ефективності природоохоронних заходів / О. Г. Гіндес // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління. – 2012. – Вип. 1. – С. 95-102.
4. Юречко, О. В. Екологічні санкції за забруднення довкілля в Україні / О. В. Юречко // Науковий вісник УкрДЛТУ: Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища / Збірник науково-технічних праць. – Львів: УкрДЛТУ. – 2005. – Вип. 15.6. – С. 360-366.
5. Антонюк, У. В. Поняття і види екологічних ліцензій в Україні [Електронний ресурс] / У. В. Антонюк // Прикарпатський юридичний вісник. – 2011. – № 1. – Режим доступу: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v1_2011/14.pdf
6. Радик, І. Л. Правові проблеми екологічного ліцензування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право» / І. Л. Радик. – Харків, 2001. – 18 с.
7. Голян, В. Які є резерви збільшення надходжень природно-ресурсної ренти до зведеного бюджету України / Василь Голян: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecos.kiev.ua/news/view/308>.
8. Голян, В. А. Фіскальне регулювання природокористування в умовах поглиблення інституціональних перетворень: вибір пріоритетів та інструментів / В. А. Голян, В. М. Бардась // Економічні науки. Сер.: Економічна теорія та економічна історія. – 2013. – Вип. 10. – С. 55-64.
9. Сідельникова, Л. П. Фіскальні резерви оподаткування природних ресурсів / Л. П. Сідельникова // Таврійський науковий вісник. – 2011. – Вип. 76. – С. 504-516.
10. Про затвердження Положення про Державний фонд охорони навколишнього природного середовища: постанова Кабінету Міністрів України від 7.05.1998 року № 634: законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/634-98-%D0%BF>.
11. Федчак, О. М. Фінансове забезпечення раціонального використання та охорони природних ресурсів в Україні / О. М. Федчак // Історія та перспективи соціально-економічного розвитку, державного регулювання та місцевого самоврядування Півдня Росії та України: збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, Суми-Курськ, 21-22 травня 2010 року / За ред. О. М. Теліженка, В. О. Лук'янихіна. – Суми: СумДУ, 2010. – Ч. 2. – С. 126-132.
12. Погрішук, Г. Б. Фінансове забезпечення охорони навколишнього природного середовища: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Г. Б. Погрішук. – Тернопіль, 2005. – 24 с.

13. Міщенко, В. С. Природноресурсні платежі в доходах бюджету. Шляхи вдосконалення / В. С. Міщенко, Я. В. Коваль, М. А. Хвесик, О. А. Кучер // Фінанси України. – 2007. – № 12. – С. 27-37.
14. Мартинюк, І. В. Критерії формування податкової політики, спрямованої на еколого-економічний розвиток країни / І. В. Мартинюк // Економічний простір. – 2013. – № 70. – С. 284-293.
15. Розділ VIII. Екологічний податок [Електронний ресурс]: податковий кодекс України: Державна фіскальна служба України. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-viii--ekologichniy-poda>.
16. Демченко, Н. В. Еколого-економічна політика і національний механізм природокористування: напрямки вдосконалення / Н. В. Демченко, І. А. Касатонova // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. – 2012. – № 1. – С. 31-34.
17. Giljum, S. Global implications of a European environmental tax reform / S. Giljum, Ch. Lutz, C. Polzin / Sustainable Europe Research Institute (SERI). – Vienna, Austria. – 2010.
18. Веклич, О. О. Нинішня модель фінансово-бюджетної децентралізації екологічного оподаткування як інституціональний чинник посилення екологічних викликів (аналітична записка) / О. О. Веклич: Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://komekolog.rada.gov.ua/komekolog/control/uk/publish/article?art_id=58930&cat_id=45228.
19. Трегобчук, В. Концепція сталого розвитку для України / В. Трегобчук // Вісник Національної академії наук України. – 2002. – № 2. – С. 31-40.
20. Потай, І. Ю. Сталій розвиток регіону з екологічною регламентацією: моніторинг та перспективи / І. Ю. Потай, К. В. Андрушкевич // Всеукраїнські наукові економічні читання з міжнародною участю з нагоди 50-річчя економічної освіти на Миколаївщині: матеріали (27-29 трав. 2015 р.) / «Актуальні тренди економічного розвитку України», Всеукр. наук. екон. конф. (Миколаїв, 2015); відп. за вип. В. Н. Парсяк [та ін.]. – Миколаїв: НУК, 2015. – 132 с. – С. 20-24.
21. Хвостіна, І. М. Концептуальні аспекти еколого-економічного аналізу / І. М. Хвостіна, Г. О. Зелінська // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 5, Т. 2 «Економічні науки». – С. 115-119.
22. Колєнов, О. М. Напрямки вдосконалення механізму формування та реалізації державної екологічної політики в Україні / О. М. Колєнов // Актуальні проблеми державного управління. – 2014. – № 1. – С. 80-86.

References

1. Shevchuk, A. V. & Shevchuk, L. T. (2014). Universitetite tret'oho tysyacholittya yak oporni tsentry hlobal'noho naukovo-osvitn'yyu prostir. *Innovatsiyina ekonomika*, 4, 16-21. [in Ukrainian].
2. Khvesyuk, M. A. & Stepanenko, A. V. (2014). Ekolohichna kryza v Ukrayini: sotsial'no-ekonomichni Naslidky ta shlyakhy yikh Podolannya. *Ekonomika Ukrayiny*, 1, 74-86. [in Ukrainian].
3. Hindes, O. H. (2012). Napryamy pidvishchenni ekoloho-ekonomichnoyi effektivnosti pryrodookhoronnykh zakhody. *Naukovyy visnyk Akademiyi munitsypal'noho upravlinnya. Seriya: Upravlinnya*, 1, 95-102. [in Ukrainian].
4. Yurechko, O. V. (2005). Ekolohichni sanktsiyi za zabrudnennya dovkillya v Ukrayini. *Naukovyy visnyk UkrDLTU: Ekolohizatsiya ekonomiky yak instrument staloho rozvytku v uslovyyakh konkurentnoho seredovyshcha*, 15.6, 360-366. [in Ukrainian].

5. Antonyuk, U. V. (2011). *Ponyattya y vydy ekolohichnykh litsenziy v Ukraini*. Retrieved from: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v1_2011/14.pdf. [in Ukrainian].
6. Radyk, I. L. (2001). *Pravovi problem ekolohichnyy Litsenzuvannya: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupeniv kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.06 «zemel'ne pravo; Ahrarne pravo; ekolohichna pravo; pryrodoresursove pravo*, 18. [in Ukrainian].
7. Holyan, V. (n. d.). *Yaki ye rezervy Zbil'shennya nadkhodzhennya pryrodno-resursnoyi renty do zvedennya byudzhetu Ukrainy*. Retrieved from: <http://ecos.kiev.ua/news/view/308>. [in Ukrainian].
8. Holyan, V. A., Bardas', V. M. (2013) Fiskal'ne rehulyuvannya pryrodokorystuvannya v umiv pohlyblennya institutsional'niy. *Ekonomichni nauky. Ser.: Ekonomichna teoriya ta ekonomichna istoriya*, 10, 55-64. [in Ukrainian].
9. Sidel'nikova, L. P. (2011). Fiskal'ni rezerv'te opodatkovannya pryrodnykh resursiv. *Tavriys'kyi naukovy visnyk*, 76, 504-516. [in Ukrainian].
10. *Pro pohodzhennya materialiv Polozhennya pro Derzhavnyy fond okhorony navkolyshn'oho pryrodnogo seredovyscha*. (1998). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/634-98-%D0%BF>. [in Ukrainian].
11. Fedchak, O. M. (2010). Finansove zabezpechennya ratsional'nyy Vykorystannya ta okhorony pryrodnykh resursiv v Ukraini. *Istoriya ta perspektyvy sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku, derzhavnogo rehulyuvannya ta mistsevoho samovryaduvannya Pivdnyia Rossyy ta Ukrainy*, 2, 126-132. [in Ukrainian].
12. Pohrishchuk, H. B. (2005). *Finansove zabezpechennya okhorony navkolyshn'oho pryrodnogo seredovyscha*, 24. [in Ukrainian].
13. Mishchenko, V. S., Koval', Ya. V., Khvesyuk, M. A. & Kucher, O. A. (2007). Prirodnorekursni Platezhi v dokhodakh byudzhetu. Shlyakhy Vdoskonalennya. *Finansy Ukrainy*, 12, 27-37. [in Ukrainian].
14. Martynyuk, I. V. (2013). Kryteriyi formyrovanye podatkovoyi polityky, spryamovanoyi na ekoloho-ekonomichnyy rozvytok krayiny. *Ekonomichnyy prostir*, 70, 284-293. [in Ukrainian].
15. Rozdil VIII. Ekolohichnyy podatok: Podatkovyy kodeks Ukrainy: Derzhavna fiskal'na sluzhba Ukrainy. Retrieved from: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-viii--ekologichniy-poda/>. [in Ukrainian].
16. Demchenko, N. V., Kasatonova, I. A. (2012). Ekoloho-ekonomichna polityka y natsional'nyy mekhanizm pryrodokorystuvannya: napryamky vdoskonalennya. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpryyemnytstva*, 1, 31-34. [in Ukrainian].
17. Giljum, S., Lutz, Ch., Polzin, C. (2010). Global implications of a European environmental tax reform. *Sustainable Europe Research Institute (SERI)*. [in English].
18. Veklych, O. O. (n. d). *Ninishnya model' finansovo-byudzhethnoyi detsentralizatsiyi ekolohichnoho opodatkovannya yak institutsional'niy chynnyk posylennya ekolohichnykh vyklykiv (analychna zapyska)*. Komitet Verkhovnoyi Rady Ukrainy po voprosam ekolohichnoyi polityky, pryrodokorystuvannya ta likvidatsiyi naslidkiv chornobyl's'koyi katastrofy. Retrieved from: http://komekolog.rada.gov.ua/komekolog/control/uk/publish/article?art_id=58930&cat_id=45228. [in Ukrainian].
19. Trehobchuk, V. (2002). Kontseptsii stalyy rozvytku dlya Ukrainy. *Visnyk Natsional'noy akademyy nauk Ukrainy*, 2, 31-40. [in Ukrainian].
20. Potay, I. Yu. & Andrushkevych, K. V. (2015). Stalyy rozvytok rehionu z pro ekolohichnu rehlementatsiyeyu: monitorynh ta perspektyvy. *Vseukrayins'ki naukovy ekonomichni chytannya z mizhnarodnoyu uchastyu z nahodi 50-richchya ekonomichnoyi osvity na Mykolayivshchyni*, 20-24. [in Ukrainian].

-
21. Khvostina, I. M. & Zelins'ka, H. O. (2014). Kontseptual'ni aspekty ekoloho-ekonomichnyy analizu. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, 5(2), 115-119. [in Ukrainian].
 22. Kolyenov, O. M. (2014). Napryamky Vdoskonalennya mekhanizmu formuvannya ta realizatsyy derzhavnoyi ekolohichnoyi polityky v Ukrayini. *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya*, 1, 80-86. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14.02.2017 р.